

Mölnads stad

Granskning av studie- och yrkesvägledning

Building a better
working world

Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Inledning	4
2.1. Bakgrund.....	4
2.2. Syfte och revisionsfrågor	4
2.3. Avgränsning	5
2.4. Revisionskriterier.....	5
2.5. Metod.....	5
3. Organisation och styrning	6
3.1. Organisation.....	6
3.2. Nationella mål och strategier	7
3.3. Uppföljning	9
3.4. Bedömning.....	10
4. Studie- och yrkesvägledning.....	11
4.1. Former för studie- och yrkesvägledningen.....	11
4.2. Samverkan	14
4.3. Utvecklingsarbete, utvärdering och kompetensutveckling.....	15
4.4. Bedömning	16
5. Samlad bedömning	17
5.1. Bedömning utifrån revisionsfrågorna	17
5.2. Slutsats	18
5.3. Identifierade förbättringsområden/rekommendationer	18
Bilaga 1 Revisionskriterier.....	20
Bilaga 2 Intervju- och dokumentförteckning	21

1. Sammanfattning

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna har EY genomfört en granskning av studie- och yrkesvägledningen. Syftet med granskningen har varit att bedöma om utbildningsnämnden och skolnämnden tillförsäkrat att studie- och yrkesvägledning bedrivs ändamålsenligt samt om berörda nämnder säkerställt en ändamålsenlig samverkan.

Enheten för vägledning och kompetens (VKM) tillhandahåller studie- och yrkesvägledning för samtliga skolformer i kommunen. Skolnämnden avropar studie- och yrkesvägledning för grundskolan. VKM har en arbetsplan som beskriver enhetens uppdrag och mål utifrån nationell styrning. Arbetsplanen uppges inte vara förankrad hos rektorerna. I övrigt saknas i stort dokumenterade rutiner samt riktlinjer för hur studie- och yrkesvägledningen ska utföras.

Granskningen visar att utbildningsnämnden har fastställt en övergripande verksamhetsplan för 2016. De två indikatorer som är kopplade till VKMs uppdrag har följts upp i verksamhetsberättelse för 2016. Verksamheten har i övrigt inte följts upp under året. VKM har under 2016 arbetat utifrån 2015-års verksamhetsplan. Skolnämnden har inte antagit några mål för studie- och yrkesvägledningen eller följt upp verksamheten.

Studie- och yrkesvägledning i grundskolan och grundsärskolan genomförs framförallt från årskurs 8. Begränsningen av de vägledande insatserna ökar enligt intervjuade risken för att eleverna väljer fel gymnasieutbildning, hoppar av utbildningen eller väljer om. Det finns enligt uppgift behov av vägledning i tidigare årskurser. Varken skolnämnden eller utbildningsnämnden har följt upp avhopp eller omval i gymnasiet, analyserat hur behoven av studie- och yrkesvägledning utvecklats eller hur nuvarande verksamhet motsvarar behoven. Därtill framgår att formerna för samverkan nämnderna emellan behöver utvecklas.

Under granskningen har vi identifierat vissa förbättringsområden.

Vi rekommenderar utbildningsnämnden att:

- „ tillse att elevernas upplevelse av vägledningen kontinuerligt utvärderas i syfte att utveckla och följa upp verksamheten
- „ tillse att det finns dokumenterade riktlinjer och rutiner för studie- och yrkesvägledningen
- „ gemensamt med skolnämnden utveckla former för samverkan nämnderna emellan
- „ tillse att det görs en systematisk uppföljning av studie- och yrkesvägledningens omfattning i relation till elevernas behov

Vi rekommenderar skolnämnden att:

- „ följa upp den avropade studie- och yrkesvägledningen
- „ gemensamt med utbildningsnämnden utveckla former för samverkan nämnderna emellan
- „ tillse att eleverna får kontinuerlig och integrerad studie- och yrkesvägledning under studietiden
- „ tillse att det görs en systematisk uppföljning av studie- och yrkesvägledningens omfattning i relation till elevernas behov

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Skollagen (2010:800) fastställer att elever i alla skolformer, utom förskola och förskoleklass, ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Vidare anges i Skolverkets allmänna råd om arbete med studie- och yrkesvägledning (SKOLFS 2013:180) att huvudmannen bör säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.

Granskningar genomförda av Skolinspektionen och Skolverket har visat att det förekommer omfattande brister i skolors och huvudmäns arbete med att planera och följa upp studie- och yrkesvägledningen. Behovet av att undvika kostsamma avhopp, hantera övergångar mellan olika utbildningar samt övergången mellan utbildning och arbetsmarknad. Detta ställer krav på att kommunerna tillser att studie- och yrkesvägledningen är ändamålsenlig.

I Mölndals stad har utbildningsnämnden det samlade ansvaret för studie- och yrkesvägledning. Nämnden har som mål att Mölndals unga och vuxna medborgare ska, inför val av studier, ha tillgång till en oberoende och god vägledning. Skolnämnden avropar studie- och yrkesvägledning från utbildningsnämnden.

Revisorerna har mot bakgrund av ovanstående och sin risk- och väsentlighetsanalys bedömt att det är väsentligt att under 2016 genomföra en fördjupad granskning av studie- och yrkesvägledningen i Mölndals stad. Ansvarsgrunder som är relevanta i denna granskning är bland annat risken för bristande huvudmannaansvar samt bristande styrning, ledning, uppföljning och kontroll från berörda nämnder.

2.2. Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte är att bedöma om utbildningsnämndens och skolnämndens studie- och yrkesvägledning är ändamålsenlig, det vill säga i enlighet med lagar, regler och fullmäktiges beslut, samt om berörda nämnder säkerställt en ändamålsenlig samverkansform inom ramen för verksamheten.

Granskningen inriktar sig på följande revisionsfrågor:

- „ Vilka mål, riktlinjer och strategier finns för studie- och yrkesvägledningen?
- „ Hur följer nämnderna upp och utvärderar studie- och yrkesvägledningen?
- „ Hur säkerställer nämnderna att elever ges tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?
 - „ Hur har nämnderna säkerställt rutiner och riktlinjer för hur samverkan ska bedrivas inom studie- och yrkesvägledning?

2.3. Avgränsning

Granskningen har avgränsats till att avse studie- och yrkesvägledning som utförs av kommunens utbildningsförvaltning. Granskningen omfattar både utbildningsnämnden och skolnämnden.

2.4. Revisionskriterier

Revisionskriterierna framgår av bilaga 1.

2.5. Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentstudier och intervjuer, se bilaga 2. I ett sent skede av granskningen framkom att skolnämnden ansvarar för studie- och yrkesvägledningen inom grundskolan. Kompletterande telefonintervjuer har därför genomförts med företrädare för skolnämnden och skolförvaltningen.

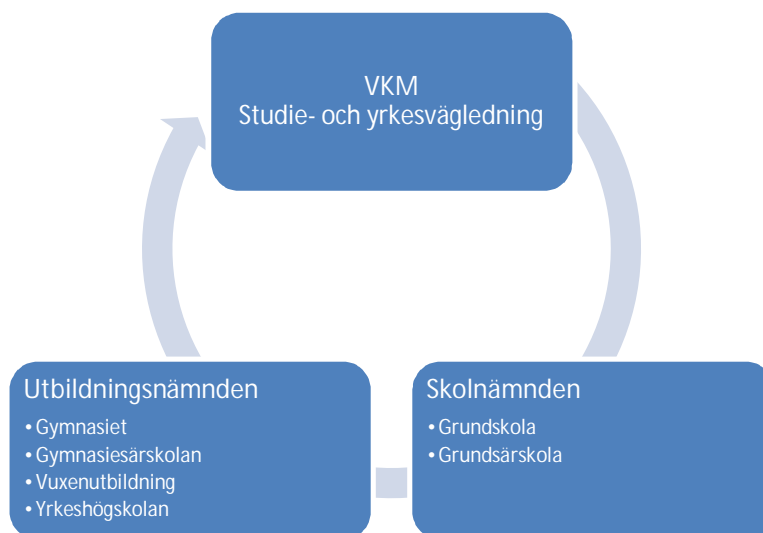
Samtliga intervjuade har fått tillfälle att sakfelsgranska rapporten. Vi vill uppmärksamma läsare på att skolnämndens och skolförvaltningens företrädare har haft begränsad tid att sakfelsgranska rapporten.

3. Organisation och styrning

3.1. Organisation

Utbildningsnämnden ansvarar för gymnasiet, gymnasiesärskolan, vuxenutbildningen, yrkeshögskolan samt studie- och yrkesvägledningen. Skolnämnden ansvarar i sin tur för förskola, förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Enheten för vägledning och kompetens (VKM) tillhandahåller studie- och yrkesvägledning för samtliga skolformer i kommunen, även de som organisatoriskt tillhör skolnämndens ansvar. Skolnämnden avropar årligen studie- och yrkesvägledning av utbildningsnämnden och har gjort så sedan VKM bildades 2009, efter beslut av kommunstyrelsen¹.

Figur 1 Illustration över de nämnder och skolformer som erhåller studie- och yrkesvägledning från VKM

Utbildningsnämnden beslutade under 2016 om en ny organisation. Översynen syftade till att tydliggöra verksamhetschefernas ansvarsområden och möjliggöra en ökad delaktighet i verksamhetsområdenas utveckling. Enhetschefen och medarbetarna uppger i intervjuer att omorganisationen har gynnat studie- och yrkesvägledningen genom att förtydliga och professionalisera den.

VKM leds av en enhetschef och består av 13 medarbetare². Med ett undantag är samtliga medarbetare utbildade studie- och yrkesvägledare³. Enhetens medarbetare är organiserade i tre grupper som är riktade mot de olika skolformerna. Vissa av medarbetarna har sina arbetsplatser på kommunens olika skolor. Tjänsterna finansieras av respektive skolenhet.

¹ Vi har i granskningen efterfrågat avtalet mellan utbildningsnämnden och skolnämnden. Enligt uppgift från skolnämndens ordförande är avtalet från 2009. Ordförande menar att det är aktuellt att se över avtalet på nytt.

² Enhetschefen arbetar 50 % som enhetschef och 50 % som studie- och yrkesvägledare. En tjänst av 13 är en deltidstjänst. I övrigt arbetar två medarbetare deltid enligt egna önskemål.

³ Medarbetaren genomför sista året på studie- och yrkesvägledarutbildningen.

3.2. Nationella mål och strategier

Den nationella lagstiftningen för kommunernas studie- och yrkesvägledning framgår främst i skollag, läroplaner och allmänna råd.

Det framgår av skollagens 2 kap §§ 29-30 att elever i alla skolformer utom förskola och förskoleklass ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledare. Personalen ska inneha sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Enligt skollagen krävs att den som ska tillsvidareanställas som studie- och yrkesvägledare har adekvat utbildning för arbetet.

Läroplanerna för de olika skolformerna fastställer skolans övergripande mål och riktlinjer. Målen anger exempelvis att eleven ska kunna göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Studie- och yrkesvägledaren ska:

- „ informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och
- „ vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser

Skolverkets allmänna råd konkretiserar och förtydligar skollagens och läroplanernas intention med studie- och yrkesvägledningen. Råden berör huvudmän, rektorer samt studie- och yrkesvägledare. De allmänna råden fastställer bland annat att studie- och yrkesvägledning ska ske kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden.

3.2.1. Kommunala mål, riktlinjer och strategier

Mölnadal Stads målkedja beskrivs i dokumentet *Begrepp i målstyrningen*. Målkedjan illustreras i nedanstående figur.

Figur 2 Mölnadal Stads styrmodell

Mölnåls Vision 2022 antogs av kommunfullmäktige under 2013 och ska ligga till grund för all strategisk planering och utveckling av staden. KF antar utifrån visionen prioriterade mål för staden. Varje nämnd utarbetar en verksamhetsplan med nämndmål. Förvaltningarna tar därefter fram handlingsplaner och i vissa fall lokala mål som beskriver hur nämndens mål ska förverkligas och preciseras. Verksamheterna inom respektive nämnd formulerar aktiviteter utifrån dessa handlingsplaner och lokala mål. Målen och aktiviteterna kan antingen kopplas till målkedjan genom att knytas till nämndmål eller vara frikopplade med fokus på utvecklingsarbete.

I *utbildningsnämndens* övergripande verksamhetsplan för 2016-2018 framgår att studie- och yrkesvägledningen under 2016 berörs av två nämndmål:

- „ Gymnasial och eftergymnasial utbildning som utförs i egen regi ska vara attraktiv och av hög kvalitet
- „ Studerande vid vuxenutbildning ska ges förutsättningar att nå sina individuella utbildningsmål

Det finns två indikatorer som är direkt kopplade till VKM och studie- och yrkesvägledningen:

- „ Andelen elever inom gymnasieskolan som upplever att de har tillgång till god studie- och yrkesvägledning
- „ Andelen elever inom vuxenutbildningen som upplever att de har tillgång till god studie- och yrkesvägledning

Det framgår inte av verksamhetsplanen hur indikatorerna ska mätas eller följas upp. Det finns inte heller något angivet målvärde eller redovisning av tidigare utfall. Enligt nämndens presidium ska verksamheten arbeta efter de övergripande mål och riktlinjer som den dåvarande gymnasienämnden antog 2010⁴.

Granskning av *skolnämndens* verksamhetsplan för 2016-2018 visar att skolnämnden inte fastställt mål för studie- och yrkesvägledningen. Intervjuer med verksamhetschef för grundskolan och skolnämndens ordförande bekräftar att det saknas mål för studie- och yrkesvägledning inom grundskolan.

VKM har en *verksamhetsplan* som beskriver enhetens uppdrag och mål. I intervjuer framgår att VKM under 2016 har arbetat utifrån 2015 års verksamhetsplan. Enligt uppgift avvaktade VKM med att utarbeta en ny verksamhetsplan under tiden utredningen av organisationen pågick.

Enhetens personal involveras i målarbetet genom arbetsplatsträffar (APT) där övergripande mål och planering diskuteras. Enheten har även ett arbetsutskott bestående av enhetschefen samt tre studie- och yrkesvägledare. Studie- och yrkesvägledarna representerar olika skolformer och byts ut varje år

Under våren 2016 utarbetades en *arbetsplan* för enheten som grundar sig på lag, läroplaner och policy⁵. Arbetsplanen syftar till att inspirera och vägleda kommunala skolor och

⁴ Tjänsteskrivelsen som beskriver målen är daterad 2010-09-01.

⁵ Planen uppges bygga på Skollagen (2010:800), Lgr11, Lgy11, Lvu12, och Lgrsär11, Lgysär11, Sveriges vägledarförenings Etiska riktlinjer för vägledning, Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Arbete med vägledning (2013), Policy för studie- och yrkesvägledning inom GR.

verksamheter. Arbetsplanen ska ligga till grund för lokala arbetsplaner för hur varje verksamhet planerar att organisera sin studie- och yrkesvägledning. I planen redovisas övergripande mål och inriktning för studie- och yrkesvägledningen samt vilken effekt det ska ge på individen. Arbetsplanen ska fungera som ett verktyg och en riktlinje för studie- och yrkesvägledarnas arbete då den fastställer gemensamma strategier och fokusområden. Vid en översiktlig granskning kan ses att arbetsplanen innehåller förslag på aktiviteter. Hur dessa ska genomföras redovisas inte. Granskningen visar att nämnderna fick information om arbetsplanen i juni 2016.

I intervjuer framkommer att arbetsplanen implementerats i olika omfattning av rektorerna. Enligt enhetschef för VKM skiljer sig rektorernas kunskap om och inställning till studie- och yrkesverksamheten sig åt. Det uppges medföra risk för att vägledningen på olika skolor inte bedrivs på ett likvärdigt sätt. Majoriteten av de intervjuade studie- och yrkesvägledarna uppger att de känner till arbetsplanen och dess innehåll. Samtidigt framkommer att genomgång av arbetsplanen i introduktion av nya medarbetare är ett utvecklingsområde.

Det framkommer vid intervjuer med studie- och yrkesvägledare från olika skolformer att det saknas detaljerade och dokumenterade riktlinjer samt rutiner för hur studie- och yrkesvägledningen ska utföras, främst vad avser interna arbetsformer inom respektive skolform. Arbetet beskrivs därmed i viss mån som personberoende. Enligt intervjuad enhetschef fungerar arbetsplanen som en riktlinje. Hur medarbetarna utför arbetet varierar på grund av individens och arbetsplatsens förutsättningar. Majoriteten av de intervjuade anser att de inhämtar nödvändig information kring arbetsgången genom att fråga kollegor som tidigare innehaft samma tjänst eller placering. Andra anser att det löpande arbetet "sitter i ryggmärgen".

3.3. Uppföljning

Verksamheternas verksamhetsplaner följs upp i den årliga verksamhetsberättelsen. Uppföljning sker i övrigt genom årsbokslut och delårsrapport. Mölndals stad använder ett IT-verktyg för styrning och uppföljning⁶. Utbildningsförvaltningen har enligt uppgift inte använt IT-verktyget på enhetsnivå under 2016 för sin styrning och uppföljning.

Av utbildningsnämndens delårsrapport per augusti 2016 framgår ingen uppföljning av studie- och yrkesvägledningen. I dokumentet måluppfyllelse delår 2016 anges att nämnden förstärkt vuxenutbildningens studie- och yrkesvägledning. I nämndens verksamhetsberättelse för 2016 framgår att mätningar av de två indikatorerna har genomförts⁷. Där anges att 72 % av gymnasieeleverna upplever att de har god tillgång till studie- och yrkesvägledning. Detsamma anser 82 % av eleverna inom vuxenutbildningen. I uppföljningen kan inte utläsas någon uppföljning av de mål som antogs av den dåvarande gymnasienämnden 2010 och som enligt uppgift fortfarande ska gälla för verksamheten.

Vid intervju med enhetschef för VKM framkommer att enhetschefen och en studie- och yrkesvägledare under juni månad träffade utbildnings- och skolnämnden för att informera om

⁶ Hypergene.

⁷ Vi har i granskningen tagit del av förslag till årsbokslut 2016 som behandlades av nämnden 2017-02-23. I skrivande är protokollet inte justerat.

verksamheten och om kostnader vid avhopp samt felval. I övrigt har enhetens resultat och arbete inte kommunicerats med nämnderna under 2016. Utbildningsnämnden avser att genomföra ett studiebesök i verksamheten.

Av skolnämndens delårsbokslut och ekonomiska rapporter framgår ingen uppföljning av mål, indikatorer eller mått rörande studie- och yrkesvägledningen.

3.4. Bedömning

VKM har utarbetat en arbetsplan som beskriver enhetens uppdrag och mål utifrån den nationella styrningen. Granskningen visar introduktionen av nya medarbetare kan utvecklas avseende arbetsplanen. Arbetsplanen uppges inte vara förankrad hos rektorerna. I övrigt saknas detaljerade och dokumenterade rutiner samt riktlinjer för hur studie- och yrkesvägledningen ska utföras.

Utbildningsnämnden har fastställt en övergripande verksamhetsplan för 2016. De två indikatorer som kopplade till VKMs uppdrag har följts upp i verksamhetsberättelse för 2016. Verksamheten har i övrigt inte följts upp under året. Utbildningsnämnden har inte heller följt upp de långsiktiga mål från 2010 som beskrivs ovan. VKM har under 2016 arbetat utifrån 2015-års verksamhetsplan.

Vi bedömer utifrån ovanstående att utbildningsnämnden bör utveckla sin styrning och uppföljning av VKMs verksamhet. Vi bedömer nuvarande uppföljning som begränsad i relation till VKMs verksamhet.

Vi bedömer även att utbildningsnämnden bör tillse att åtgärder vidtas för att minska eventuellt personberoende till följd av att det saknas dokumenterade anvisningar för arbetet. Vi ser positivt på hur verksamheten under 2016 konkretiserat uppdraget i arbetsplanen. Vi anser dock att arbetsplanen bör förankras hos rektorerna.

Granskningen visar att skolnämnden inte har fastställt egna mål eller indikatorer för studie- och yrkesvägledningen. Skolnämnden har inte heller följt upp den avropade studie- och yrkesvägledningen. Vi bedömer att skolnämnden inte har säkerställt tillräcklig uppföljning av studie- och yrkesvägledningen.

4. Studie- och yrkesvägledning

4.1. Former för studie- och yrkesvägledningen

VKM bedriver studie- och yrkesvägledning för samtliga aktuella skolformer⁸. Därutöver erbjuds vuxna kommuninvånare studie- och yrkesvägledning inför studie- och yrkesval. Granskningen visar att det finns två gemensamma, övergripande förhållningssätt som samtliga studie- och yrkesvägledare tillämpar; studie- och yrkesvägledningen ska vara *oberoende* och den ska bedrivas i både *snäv* och *vid* bemärkelse.

En oberoende studie- och yrkesvägledning bedrivs genom att studie- och yrkesvägledarna inte förordar någon specifik skola för eleven. Det är individen och dennes behov som ska stå i centrum för vägledningen. För studie- och yrkesvägledarna innebär detta att inta ett sakligt förhållningssätt. Hänsyn ska tas till individens önsknings oavhängigt andras åsikter.

Att studie- och yrkesvägledningen ska bedrivas i snäv bemärkelse avser den direkta, riktade information och vägledning som individen får av studie- och yrkesvägledarna⁹. Studie- och yrkesvägledningen bedrivs i vid bemärkelse genom att hela skolans ansvar för studie- och yrkesrelaterade perspektiv och aktiviteter tas i beaktande¹⁰.

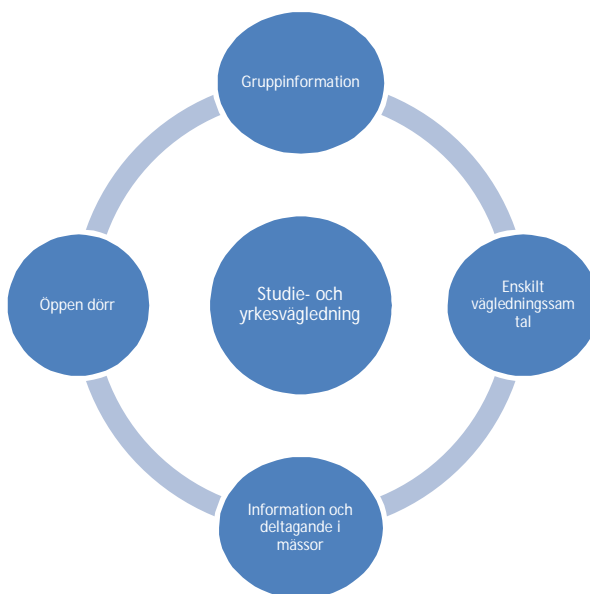
Det finns gemensamma arbetsformer för hur studie- och yrkesvägledningen bedrivs:

Gruppinfo: Gruppinfo erbjuds inom samtliga skolformer förutom grundsärskolan¹¹. Det är tillfällen då elever gemensamt får ta del av information om kommande val och möjlighet till vägledning.

Enskilt vägledningssamtal: Alla elever, oavsett skolform, erbjuds eller har tillgång till ett enskilt vägledningssamtal. Ytterligare samtal genomförs vid önskemål.

Information och mässor: VKM tar fram informationsmaterial för informera om vägledning och deltar vid mässor som t.ex. gymnasiemässan.

Öppen dörr: Eleverna är garanterade träffar vid behov.

⁸ Grundskola (inkl. grundsärskola), gymnasieskola (inkl. gymnasiesärskola) och vuxenutbildning.

⁹ Till exempel det enskilda vägledningssamtalet.

¹⁰ Till exempel att studie- och yrkesvägledningen integreras inom ramen för olika ämnen.

¹¹ Det finns planer på att införa gruppvägledning inom ramen för studie- och yrkesvägledningen även i sarskolan.

I andra avseenden skiljer sig formerna för studie- och yrkesvägledningen mellan de olika skolformerna. I grundskolan arbetar studie- och yrkesvägledarna främst med eleverna i årskurs åtta och nio¹². Andra elever är garanterade att träffa en studie- och yrkesvägledare om de önskar det. Under den åttonde och nionde årskursen genomför eleverna praktik. Eleverna ansvarar själva för anskaffningen av praktikplatser om de inte väljer att använda det gemensamma IT-verktyget för det. I den nionde årskursen ska varje elev ha enskilt vägledningssamtal som främst berör det stundande gymnasievalet. Merparten av eleverna tackar ja till samtalen.

Även i grundsärskolan arbetar studie- och yrkesvägledarna främst med eleverna i årskurs åtta och nio. I åttonde klass kallas föräldrar och elever till ett enskilt vägledningssamtal. Under detta möte diskuteras olika alternativ till gymnasieskolor; såväl nationella som individuella program inom gymnasiesärskolan. Under det nionde året gör eleverna arbetsplatsförlagd praktik (APL) ute på olika gymnasieskolor. Efter genomförd praktik träffar eleven återigen studie- och yrkesvägledaren. Därefter väljer eleverna gymnasieprogram och skola.

Gymnasieskolans studie- och yrkesvägledare arbetar gentemot elever vid de nationella programmen och vid introduktionsprogrammet. Individuellt alternativ¹³ och språkintröduktion¹⁴ är delar av introduktionsprogrammet. Studie- och yrkesvägledningen på de nationella programmen sker vid tre tillfällen under skolgången. Vid utbildningens början informerar vägledaren om programmen som eleverna har valt. Under det andra året får eleverna information om individuella val. I den tredje årskursen delges eleverna information om alternativen för t.ex. vidare studier. Samtliga dessa tillfällen sker klassvis. Alla elever erbjuds enskilda vägledningssamtal men det är inte obligatoriskt. Eleverna kan också vid behov, t.ex. vid funderingar om skolbyte, träffa studie- och yrkesvägledaren för att diskutera olika alternativ samt bakomliggande orsaker till potentiella val.

Arbetet med eleverna som studerar inom ramen för individuellt alternativ sker genom att studie- och yrkesvägledaren ger stöd för att eleven ska klara sina studier och få en behörighet till ett nationellt program genom att utarbeta en studieplan. Eftersom eleverna olika snabbt tar sig igenom studieplanen sker kompletterande möten för att hitta flera vägar till en behörighet till ett nationellt program, t.ex. genom praktik. Detta sker främst vid början av studierna men fortsätter under hela utbildningen, t.ex. vid ansökan till nationella program. Vid ansökningstillfället är det mer eller mindre obligatoriskt att träffa en vägledare. Behovet av stöd hos eleverna styr överlag omfattningen av vägledning. Detsamma gäller eleverna vid språkintröduktion. I språkintröduktionens tredje steg träffar eleverna vägledaren i ett enskilt vägledningssamtal för att diskutera framtida alternativ¹⁵. I övrigt finns tillgång till studie- och yrkesvägledare vid behov och vid gruppinformation.

¹² Uppdrag från skolnämnden.

¹³ Elever som läser individuellt alternativ läser upp sina högstadiet betyg inför ansökan till nationella gymnasieprogram.

¹⁴ Består främst av nyanlända som läser upp eller kompletterar ev. högstadiet betyg.

¹⁵ Då eleverna läser fler ämnen än svenska och är nära att få betyg.

Vuxenutbildningens studie- och yrkesvägledning sker främst genom så kallade "drop-in"-tillfällen som genomförs tre dagar per vecka. Det finns även möjlighet att boka enskilda tider. Drop-in erbjuds alla som är över 20 år, är folkbokförda i Mölndals Stad eller som utbildar sig inom ramen för vuxenutbildningen.

Enligt intervjuad enhetschef och flera studie- och yrkesvägledare finns behov av tidigare studie- och yrkesvägledning i lägre årskurser än vad som erbjuds i dagsläget. Enhetschefen uppger att det finns en medvetenhet om de nya krav som ställts i Skolverkets allmänna råd som utkom 2013. Av kraven framgår som ovan nämnt att studie- och yrkesvägledningen ska ske kontinuerligt under skolgången. Verksamhetschef för grundskola uppger att det kan finnas behov av tidigare insatser men att budgettrycket styr.

Studie- och yrkesvägledare uppger i intervju att de insatser som genomförs i dagsläget anses inte vara tillräckliga för att ge eleverna verktyg att göra väl avvägda beslut inför t.ex. gymnasievalet. Andelen elever som har gjort så kallade "felval" av gymnasieutbildning uppges ha ökat sedan införandet av den senaste läroplanen för gymnasiet, Gy11. Studie- och yrkesvägledarna uppger att den begränsade vägledningen bidrar till högre risk för att eleverna väljer fel utbildning, att de får välja om efter att ha påbörjat en utbildning, att de hoppar av utbildningen eller blir negativt påverkade av stress. Dessutom menar studie- och yrkesvägledarna att den begränsade vägledningen även kan medföra att eleverna får en "begränsad syn" på vilka utbildningar som kan vara aktuella. Statistik för avhopp från gymnasieutbildningar redovisas årligen till SCB. Det uppges vara ett utvecklingsområde att följa statistik på en mer detaljerad nivå, exempelvis avhopp per skola. Vi har i granskningen efterfrågat vilken statistik skol- respektive utbildningsnämnden för kring avhopp, omval etc. från gymnasiet. Granskningen visar att skolnämnden inte gör någon uppföljning av hur många elever som avslutar gymnasiet i förtid, väljer om eller motsvarande. Utbildningsnämnden följer upp viss statistik relaterad till gymnasiet och introduktionsprogram¹⁶. Vid en översiktlig granskning kan inte ses att utbildningsnämnden följer upp exempelvis avhopp eller omval på gymnasiet.

Inom särskolan beskriver studie- och yrkesvägledarna hur de tvingas göra prioriteringar på grund av tidsbrist. Därtill beskrivs att det finns svårigheter i att få fram kommunala praktikplatser som kan leda till arbete. Vissa chefer inom de kommunala förvaltningarna anses vara öppna för att ta emot praktikanter från särskolan medan andra mer konsekvent tackar nej. Svårigheten uppges vara känd sedan tidigare.

Enligt intervjuade studie- och yrkesvägledare är rektorernas intresse av att utöka tjänsterna begränsat. Enligt enhetschefen har tjänsternas omfattning i stort sett varit på samma nivå de senaste 10-15 åren¹⁷. Denna bild bekräftas också av verksamhetschefen för grundskolan. En granskning av enhetens tjänster visar att bemanningen i dagsläget inte uppgår till enhetens

¹⁶ Uppföljningen visar bl.a. hur många elever som studerar på gymnasiet i Mölndals stad, fördelat per program, samt hur många Mölndals elever som studerar i andra kommuner.

¹⁷ Utöver en ökning av studie- och yrkesvägledningen inom vuxenutbildningen under 2015.

egen önskade nivå¹⁸. Granskningen visar också att antalet elever i grundskolan ökar, vilket bland annat uppges bero på att fler elever väljer en kommunal skola istället för en fristående skola.

Vi har i granskningen efterfrågat vilken analys utbildningsnämnden och skolnämnden har gjort av behoven av studie- och yrkesvägledningen. Utbildningsnämndens presidium har uppgett sådan analys har gjorts i samband med verksamhetsuppföljningen. Vi har i granskningen inte tagit del av någon sådan dokumenterad analys. Vi har heller inte kunnat se att nämnden har fattat några beslut utifrån sådan analys med undantag för ett beslut 2015 om utökning av tjänster inom vuxenutbildningen. Verksamhetschefen för grundskolan uppges att analysen främst sker genom samtal med enhetschefen för VKM. Skolnämndens ordförande uppges att nämnden inte tagit del av någon behovsanalys eller motsvarande.

Huruvida studie- och yrkesvägledningen är en integrerad del av övriga skolans verksamhet anses enligt studie- och yrkesvägledarna bero på engagemanget hos rektorer och lärare. I intervjuer framkommer en uppfattning om att majoriteten av rektorerna inte inkluderar studie- och yrkesvägledningen i den utsträckning som sig bör. Pedagogerna berör olika aspekter av studie- och yrkesvägledningen inom ramen för sina ämnen¹⁹. Däremot finns det tveksamheter kring huruvida pedagogerna har kunskap om hur ämnen kan integreras med studie- och yrkesvägledningen. Särskolan skiljer sig mycket från övriga i denna del. Studie- och yrkesvägledarna uppges sig ha ett nära samarbete med både rektorer och pedagoger.

4.2. Samverkan

Som tidigare nämnt tillhandahåller VKM studie- och yrkesvägledning för både utbildningsnämndens och skolnämndens skolenheter.

I intervju med enhetschefen för VKM framkommer att det saknas riktlinjer och rutiner som tydliggör hur samverkan mellan utbildningsnämnden och skolnämnden ska ske. Enhetschefen uttrycker att en närmare samverkan behövs. VKM ansvarar exempelvis inte för studie- och yrkesvägledning på de två grundskolor som bedrivs av annan huvudman än kommunen eller för årskurserna 1-7 i de kommunala skolorna. I nuläget sker samverkan främst mellan tjänstemän. Verksamhetschef för grundskolan träffar enhetschefen för VKM ett antal tillfällen under året, ibland deltar även rektorerna. Utbildningsnämndens ordförande är i nuläget även ledamot i skolnämnden. Utbildningsnämndens presidium menar att det kan vara svårt att skapa former för samverkan mellan nämnderna. Bakgrunden uppges vara att relationen mellan nämnderna är reglerad i en affärsmodell där skolnämnden avropar tjänster från utbildningsnämnden.

Enhetschefen har initierat en närmre samverkan med rektorerna på skolenheterna. Syftet är att informera om studie- och yrkesvägledning och sprida kunskapen om arbetsverktyg och metoder. Enhetschefen planerar att vid två tillfällen per termin träffa de rektorer som har studie-

¹⁸ Jämförelse av önskad sysselsättningsgrad gentemot den verkliga sysselsättningsgraden.

¹⁹ Främst i de samhällsorienterade ämnena.

och yrkesvägledare på skolenheten. Enhetschefen upplevs enligt studie- och yrkesvägledarna vara en nödvändig samlande kraft som kan stötta och ge råd vid behov. Det framkommer av intervjuer att omfattningen av enhetschefstjänsten inte är tillräcklig för att tillgodose behovet av styrning och ledning.

Samverkan mellan studie- och yrkesvägledarna sker genom kollegialt lärande i vardagen, på APT och i så kallade professionsmöten. Samverkan sker även i det arbetsutskott som tidigare beskrivits i denna granskning. Samverkan sker även vid överlämning och avstämning kring olika elever som förekommer i viss utsträckning mellan skolformerna. Det sker främst vid speciella omständigheter eller när en elev går från grundskolan till ett individuellt program i gymnasiet.

Enheten samverkar med externa aktörer genom exempelvis studiebesök på arbetsplatser. Enhetschefen deltar vid frukostmöten med näringslivet för att knyta närmre kontakter och bjuder in företag till en "framtidsmässa" som hålls för samtliga åttor i grundskolan. I övrigt närvarar enheten vid olika mässor och evenemang som berör verksamhetsområdet. Viss samverkan sker även med Arbetsförmedlingen som bidrar med aktuell arbetsmarknadsstatistik och vägledning kring bland annat validering. Arbetsförmedlingen förmedlar också information om nyanlända som folkbokförs i Mölndals Stad.

4.3. Utvecklingsarbete, utvärdering och kompetensutveckling

I enhetens arbetsplan såväl som verksamhetsplan framgår att det är viktigt att följa upp att studie- och yrkesvägledningen är av hög kvalitet. I arbetsplanen framgår också att en årlig utvärdering ska ske för att identifiera utvecklingsområden och förbättra kvalitén. Enhetschefen är ytterst ansvarig för att initiera en sådan utvärdering. Rektorer och studie- och yrkesvägledare ansvarar för genomförandet på skolenhetsnivå.

Granskningen visar att enhetens *utvecklingsarbete* främst sker genom arbetsgrupper som bildas vid de årliga planeringsdagarna. Arbetsutskottet fokuserar varje år på ett utvalt tema, under de senaste två åren har temat varit mångfald. Under året diskuteras utvecklingsfrågor vid de längre sammanhängande loven. Utvecklingsarbete och en mer omfattande utvärdering görs också på APT.

Utvärdering av elevernas upplevelse av studie- och yrkesvägledningen har tidigare gjorts i enkäter. Den senaste heltäckande enkäten genomfördes 2015 och berörde andelen unga och vuxna som upplevde att de hade tillgång till en god studie- och yrkesvägledning inom grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Under 2016 genomfördes en enkät med elever i gymnasieskolan.

Studie- och yrkesvägledarna i grundskolan och gymnasiet uppger i intervju att det finns en ambition om att alltid utvärdera gruppvägledningen skriftligt, tillsammans med deltagarna. Studie- och yrkesvägledarna i gymnasieskolan och särskolan uppger att de stämmer av hur eleverna har upplevt det enskilda vägledningssamtalet vid samtalet slut. I övrigt tar de tillvara på spontana åsikter som kommer dem till del.

Kompetensutveckling uppges ha stärkts i och med bildandet av enheten. Samtliga intervjuade uppger att det finns gott om utrymme för kollegiala diskussioner. Det framgår att studie- och yrkesvägledarna kontinuerligt deltar vid utbildningar och konferenser samt att detta uppmuntras. Deltagarna återrapporterar och redovisar vad de lärt sig från utbildningarna för att sprida kunskapen till den övriga gruppen.

4.4. Bedömning

Granskningen visar att studie- och yrkesvägledning bedrivs inom de skolformer som föreskrivs.

Enligt skollagen ska elever i alla skolformer utom förskola och förskoleklass ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledare. Enligt Skolverkets allmänna råd bör studie- och yrkesutbildningen genomföras med nödvändig kontinuitet. Granskningen visar att studie- och yrkesvägledningen i grundskolan och grundsärskolan framförallt genomförs från årskurs 8. Enligt intervjuer ökar begränsningen av de vägledande insatserna risken för att eleverna väljer fel gymnasieutbildning, hoppar av utbildningen eller väljer om. Det finns enligt uppgift behov av vägledning i tidigare årskurser. Vi har i granskningen inte funnit att utbildningsnämnden eller skolnämnden har analyserat hur behoven av studie- och yrkesvägledning har utvecklats under åren eller hur nuvarande verksamhet motsvarar dessa behov.

Granskningen visar att det saknas dokumenterade anvisningar för samverkan mellan utbildningsnämnden och skolnämnden avseende vägledning. Utbildningsförvaltningen har i granskningen anfört behov av närmare samverkan.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer vi att utbildningsnämnden och skolnämnden inte har tillsett att det sker en tillräcklig uppföljning för att säkerställa att studie- och yrkesvägledningen genomförs i enlighet med lag, allmänna råd och utifrån behov. Vi bedömer att nämnderna bör säkerställa att det finns former för samverkan som bidrar till att uppfylla verksamhetens uppdrag.

Vi bedömer att skolnämnden inte har säkerställt att elever i årskurs 1-7 får tillgång till studie- och yrkesvägledning på det sätt som avses i skollagen.

5. Samlad bedömning

I detta kapitel ges en sammanfattande bedömning utifrån granskningens revisionsfrågor. Därefter framgår vår bedömning utifrån granskningens syfte i sin helhet och grunderna för ansvarsprövning samt de rekommendationer som lämnas till utbildningsnämnden och skolnämnden.

5.1. Bedömning utifrån revisionsfrågorna

Revisionsfrågor	Bedömning
Vilka mål, riktlinjer och strategier finns för studie- och yrkesvägledningen?	<p>Utbildningsnämnden har fastställt en övergripande verksamhetsplan för 2016 innehållande två indikatorer som är direkt kopplade till VKMs uppdrag. Därutöver ska VKM arbeta enligt de mål som 2010 fastställdes av dåvarande gymnasienämnden. VKM har under 2016 arbetat utifrån 2015-års verksamhetsplan. Skolnämnden har inte fastställt några mål för studie- och yrkesvägledningen i grundskolan eller grundsärskolan.</p> <p>VKM har utarbetat en arbetsplan som beskriver enhetens uppdrag och mål utifrån den nationella styrningen. I övrigt saknas detaljerade och dokumenterade rutiner samt riktlinjer för arbetet. Det gäller särskilt interna riktlinjer och rutiner för respektive skolform. Granskningen visar introduktionen av nya medarbetare kan utvecklas avseende arbetsplanen. Arbetsplanen uppges inte vara förankrad hos rektorerna.</p>
Hur följer nämnden upp och utvärderar studie- och yrkesvägledningen?	<p>Utbildningsnämndens uppföljning sker främst genom verksamhetsberättelsen, årsbokslut och delårsrapporter. Granskningen visar att ovanstående indikatorer följts upp i årsredovisningen. Granskningen visar också att nämnden inte i övrigt följt upp verksamheten under 2016, t.ex. vad avser målen från 2010. Skolnämnden genomför ingen uppföljning av studie- och yrkesvägledningen.</p>
Hur säkerställer nämnden att elever ges tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?	<p>Granskningen visar att studie- och yrkesvägledning bedrivs genom exempelvis gruppvägledning, individuella samtal, gymnasiemässor. Studie- och yrkesvägledning genomförs framförallt från årskurs 8 och erbjuds inte i tidigare årskurser. Granskningen visar att omfattningen av de vägledande insatserna inte anses som tillräcklig för att minska risken för att eleverna väljer fel gymnasieutbildning, hoppar av utbildningen eller väljer om. Avhoppet från gymnasieskolan har enligt uppgift ökat. Enligt uppgift har andelen studie- och yrkesvägledartjänster inom grundskolan och grundsärskolan varit detsamma under de senaste 10-15 åren.</p> <p>Utbildningsnämnden och skolnämnden har enligt granskningen inte analyserat hur behoven av studie- och yrkesvägledning har utvecklats under åren eller hur nuvarande tjänster motsvarar dessa behov.</p>

<p>Hur har nämnden säkerställt rutiner och riktlinjer för hur samverkan ska bedrivas inom studie- och yrkesvägledning?</p>	<p>VKM samverkar med bland andra enskilda skolenheter, Arbetsförmedlingen och privata företag. En viss samverkan sker mellan nämnderna på tjänstemannanivå. Granskningen visar att det saknas dokumenterade anvisningar för hur samverkan ska ske mellan exempelvis utbildningsnämnden och skolnämnden avseende vägledning.</p>
--	---

5.2. Slutsats

Granskningens syfte är att bedöma om utbildningsnämndens och skolnämndens studie- och yrkesvägledning är ändamålsenlig, det vill säga i enlighet med lagar, regler och fullmäktiges beslut, samt om berörda nämnder säkerställt en ändamålsenlig samverkansform inom ramen för verksamheten.

Utifrån granskningens syfte och revisionsfrågor, uppställda revisionskriterier och grunderna för ansvarsprövning bedömer vi att det finns vissa brister i utbildningsnämndens och skolnämndens styrning, ledning, uppföljning och samverkan vad avser studie- och yrkesvägledningen. Vi anser det särskilt viktigt att nämnderna systematiskt följer upp att studie- och yrkesvägledningens omfattning och kvalitet motsvarar lag, allmänna råd och behov så att eleverna kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

5.3. Identifierade förbättringsområden/rekommendationer

I granskningen har vissa förbättringsområden identifierats. Vi rekommenderar utbildningsnämnden att:

- „ tillse att elevernas upplevelse av vägledningen kontinuerligt utvärderas i syfte att utveckla och följa upp verksamheten
- „ tillse att det finns dokumenterade riktlinjer och rutiner för studie- och yrkesvägledningen
- „ gemensamt med skolnämnden utveckla former för samverkan nämnderna emellan
- „ tillse att det görs en systematisk uppföljning av studie- och yrkesvägledningens omfattning i relation till elevernas behov

Vi rekommenderar skolnämnden att:

- „ följa upp den avropade studie- och yrkesvägledningen
- „ gemensamt med utbildningsnämnden utveckla former för samverkan nämnderna emellan
- „ tillse att eleverna får kontinuerlig och integrerad studie- och yrkesvägledning under studietiden
- „ tillse att det görs en systematisk uppföljning av studie- och yrkesvägledningens omfattning i relation till elevernas behov

Göteborg den 28 februari 2016

Edvin Bahtanovic
Verksamhetsrevisor

Maria Carlsrud Felander
Verksamhetsrevisor

Liselott Daun
Kvalitetssäkrare
Certifierad kommunal yrkesrevisor

Bilaga 1 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildat underlag för revisionens analyser, slutsatser och bedömningar. Följande revisionskriterier har varit aktuella:

Allmänna råd om arbete med studie- och yrkesvägledning (SKOLFS 2013:180)

Skolverkets allmänna råd konkretiserar och förtydligar skollagens och läroplanernas intention med studie- och yrkesvägledningen. Råden berör huvudmän, rektorer samt studie- och yrkesvägledare. De allmänna råden fastställer bland annat att studie- och yrkesvägledning ska ske kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden.

Skollag (2010:800) bland annat 2 kap. 29 § reglerar tillgången av studie- yrkesvägledning

Det framgår av skollagens 2 kap §§ 29-30 att elever i alla skolformer utom förskola och förskoleklass ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledare. Personalen ska inneha sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Enligt skollagen krävs att den som ska tillsvidareanställas som studie- och yrkesvägledare har adekvat utbildning för arbetet.

Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011 och Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, (Lgr 2011)

Läroplanerna för de olika skolformerna fastställer skolans övergripande mål och riktlinjer. Målen anger exempelvis att eleven ska kunna göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Studie- och yrkesvägledaren ska:

- „ informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, och
- „ vara till stöd för den övriga personalens studie-och yrkesorienterande insatser

Bilaga 2 Intervju- och dokumentförteckning

Intervjuförteckning

- „ Enhetschef för VKM
- „ Gruppintervjuer med studie- och yrkesvägledare för grundskolan, gymnasieskolan, särskolan och vuxenutbildningen
- „ Verksamhetschef för grundskolan
- „ Ordförande i skolnämnden

Dokumentförteckning

Organisationsplan för utbildningsförvaltningen 2016-08-22

Reglemente för utbildningsnämnden 2016-06-15

Kommunstyrelsens protokoll § 254 2009-10-21

Utbildningsnämndens protokoll för 2016

Tjänsteskrivelse rörande översyn av utbildningsnämndens organisation daterad 2016-02-03

Årsredovisning 2015

Delårsrapport för utbildningsnämnden 2016

Måluppfyllelse för delåret 2016 – Utbildningsnämnden

Utdrag ur utbildningsnämndens kvalitetsledningssystem Hypergene för året 2015

Utbildningsnämndens verksamhetsberättelse 2015

Utbildningsnämndens verksamhetsplan 2016-2018

Utbildningsnämndens verksamhetsplan 2017-2019

Verksamhetsplan 2015 – VKM

Verksamhetsplan 2017-2018 – VKM

Arbetsplan för studie- och yrkesvägledningen i Mölndals Stad

Lokal arbetsplan i ett fleretråkigt och pluralistiskt samhälle – VKM

Tjänstefördelningen för studie- och yrkesvägledare

Utvärdering av läsåret 2015-2016 – Särskolan

Informationsfolder för grundskolan, gymnasiet och särskolan

Presentation av gymnasieinformation till elever i årskurs 8 och 9

Informationsblad om VKM

Skolnämndens delårsrapport 2016

Skolnämndens verksamhetsplan 2016-2018

Skolnämndens verksamhetsberättelse 2015

Skolnämndens budget 2016-2018